

Այլ ո՞ւմ ալէ յայտ՝ գիտի՞ր գործէ Տէր,
Ո՞ր գիտաց արդեօք
Թէ կոհակ ալեաց փրկփրադէ՞զ ժայթքեալ,
Թէ դառն անդընդոց մօրնչին, թէ դամբան
Ի ջերոցս այրիչ,
Թէ չիցեն հարկ, Տէր, շանթք և որոտմունք,
Ձի ծովք երկնեսցեն զծնունդ մարգարտին:

Այլ փոթորիկս է դրժպատեհ արդարեւ
Իշխանազանց և ազգաց.
Ո՛հ, քանի՜ խուլ և աչազար չիցէ ծով՝
Ազգ մ'ի ժըխորս յեղափոխ:
Եւ իմ իմիք պիտանացու, ո՞վ դու պուեստ,
Իցեն երգոցոյ մըմունջը.
Տազք՝ զորս հանճար քոյին բըրզէն՝ անկանին
Յերեսս ալեաց տարուբեր,
Ոյց երբեք ոչ տըւան ականջք ի լըսել:
Կերկերի ձայնդ ի միգին,
Եւ հողմն ըզգրիչդ առեալ ցըրուէ ի բացեայ.
Եւ դու՝ թըռչնիկդ եղկելի՝
Խորտակելոյ նաւուն յալիս փրկփրադէ՞զ
Գարեալ երգես ի կայմի:

Երկայն գիշեր, յաւերժ տանջանք, չիք երկնից լուրթ ինչ անկիւն.
Մարդիկ և իրք անդ խառն ի խուռն՝ ի մութն յանդունդ գնան ի գիւ.
Բըխէ, սուգի համայն 'նդ ալեօք, արքայք յորրան, տեարք երկրի,
Կընտակ ճակատն և զլուս խարտեաշ, Նապոլէոնը մեծ և փոքր.
Ջընջի համայն, համայն լուծի, ալիք յալիս գալարին,
Եւ մոռնայ կոհակ սահուն՝ զլեւիաթան զեղդ զլիկիւն:

Թարգմ. Հ. Ա. ՏԻՐՈՑԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Որբանոցն է աղքատիկ, վըտանգի մէջ փակուելու.
Ինչո՞ւ գողտրիկ սըրտերը չեն՝ թըւով թըշուառ սըրտերու.
Պէտք է ուստի որբիկներն անձամբ ապրուստ մը ճարեն՝
Թըշուառութիւնը իրենց՝ Թատրոնի վրայ դընելով:

Մեղմադձիկ գէմը ունին և նըւաղկոտ աչուրներ.
Որ կարծես միշտ ուղղըւած են ծընողաց դամբանին.
Իրենց ճակատն, այնքան անմեղ, ալ չօծուիք մօր համբոյրով.
Տըխուր են միշտ, — հարկ է սակայն՝ այսօր ժըպիտը կեղծել:

կը բարձրանայ վարագոյր. այնքան փոքրիկ յարկի մէջ՝
կը տեսնուին քաղաք, պարտէզ, բնութիւնն ողջոյն վանդակուած.
Մաս մ'ալ նոյն իսկ երկրներն՝ իր ամպերովն ու լուսնով՝
փակուած է հոն ծովուն հետ, տըրտմութենէն՝ ալեկոծ,
Որ կ'երգէ իր բանտին մէջ, ազատութիւն, լոյսն հեռաւոր:
Աջակողմը տուն մը կայ. իր առջեւ՝ մայր մը նըստած. —
Անշուք պատրանք, ոսկի՛ երազ. — ո՛հ, ո՛չ. կեղծիք, հեգնութիւն.
« Պիտ է, կ'ըսեն այս մանուկներն, ո՛չ յարկ ունինք, ո՛չ մայրիկ.
Չենք ըզզար ջերմն ընտանեկան կրակարանին ու բազկաց »:
Տարաբաղդ հրեշտակներու խո՛ւմբը տըխուր, սիրելի,
Գոյնզգոյն տարազներով՝ թատրոնին վրայ կը շարուի.
Խաղի պահուն՝ կ'ուղղեն աչքերն՝ հանդիսատես բազմութեան,
Ու կը տեսնեն, մօր զըրկին մէջ, հասակակից մանուկներ:
Ո՛րքան զարդեր իրենց վրայ, ո՛րքան զգուանք իրենց շուրջ.
Մօր շըրթունքէն կախուած՝ անոնց ժպտուն բերին մէջ կը նային,
Եւ մայրերին՝ փոխելով իրեն վարսերն անոնց ուսին վրայ,
Կ'ուղղէ համբոյր մ'որու հեշտին կը զգան սարսուռն հեռուէն:
Այո՛, զերենք ալ կը պատէ՛ գուլթն ամենուն ու զորով.
Ամէն ծոց իրենց համար սիրտ մը ունի մայրական.
Այլ չըկայ և ոչ մին, որու բսն. « Մայր իմ ». Ինչ փոյթ
Տիեզերքն ողջոյն, թէ չիք արտ մը՝ որ իմա ըլլայ միայն:
Եւ Գուլթն յաճախ չէ՛ ըսփոփանք, այլ յաւելուած մ'է ցաւին.
Ողքն է ան արձագանգուած, որ կը դառնայ հոգիին.
Յան է սըրտին մէջ այդ պահուն՝ մըրըրկին մէջ՝ կուտուած հեղեղ,
Շոգի՛ հողին տակ զըսպլած, ծով մը ուռած՝ որ պիտ' զեղու:
Ձի զըթալն՝ ուրիշ բան չէ, բայց իրաւունք տալ ցաւին.
Աղբիւրիկն է՝ որ կ'աւելնայ վըտակին վրայ արցունքին.
Կ'ապահովի սիրտը՝ թէ չէ՛ պատրանքի մէջ տըխրական. —
Որքան հըզօր է իրեն ցաւ՝ զոր ուրիշներ ալ կը զգան:
Ո՛հ, խաղէն վերջ՝ այս փոքրիկներ ճակատը դրած փայտի վրայ՝
Որ պաշտօն պիտ' կատարէ զողորմ կուրծքին մայրական,
Պիտ' արտասուն՝ խորհչելով. « Ամէնք մեր վրայ կը զըթան » . . .
Իրենց շըրթները փոքրիկ՝ մորմոցումով պիտ' թըրթոան:
Եւ գեշերուան մըթութիւն պիտ' չարգելէ իրենց տեսնել
Մահուան մահիճն իրենց մօր՝ որ ըսպէին մէջ վերջին,
Անհոգ իրեն ցաւերուն՝ կը հառաչէր տենդազին.
« Մեռնիմ. բայց Ինչ պիտ' ըլլան այնքան անմեղ փոքրիկներ »:
Ինչ պիտ' ըլլան. — Արկածք կեանքին վըճոքը են այդ ի վաղուց.
Տես, կ'ապրին հոս, զուրկ զըգուանքէ, միշտ նոր ցաւի վարժուելով.
Եւ որպէս զի եսասէր սըրտեր հաճին ողորբել՝
Պէտք է զանոնք նախ զուարճացնեն, արցունքն իրենց խըղդելով:
Ինչ երջանիկ պիտ' ըլլային՝ թէ դեռ ապրէր իրենց մայր,
Իր զըրկին մէջ հոս ուրիշ մանուկներուն պէս գային,
Ձուարճանալու համար միայն, և ո՛չ որբեր դիտելու. —
Ձի իրենց չափ ոչ ոք զիտէ անզըթութիւնը բազդին.
Գուլթն՝ որ կը թուի երկինք ծընած, դուստր է տըխուր փորձառութեան.

Ամէն թըշուառ է գըթած. զի ինչպէս որ ո՛չինչ մարդ
 Երեւկայել կարող է՝ թէ վայն երբեք չէ տեսած,
 Այսպէս գըթալ ցաւի մը վրայ՝ զոր չէ՛ փորձած իրեն սիրտ:
 Այսպէս անտէն իրենց մօրմէն՝ արցունք բարձին վրայ պիտ' ցողեն,
 Եւ ձայն մ'անոյշ՝ « Որդեակ իմ, ինչո՞ւ կու լաս » պիտ' չըսէ:
 Արտեանունքը զովացած՝ թուլանալով պիտ' փակուին,
 Պիտի նիրհեն. ախ, այդ բիրեր՝ երազի վրայ չըբացուին:
 Մանկութենէ ի վեր այսպէս կ'ընտանենան տըխրութեան.
 Պիտի գըտնեն վայելք՝ տըխուր երգերու մէջ ու մտածման.
 Եւ թէ երբեք ճիգ ընեն մոռացօնքի, զուարթութեան,
 Պիտի ըլլայ միշտ այն ժըպիտ՝ զոր կը ցուցնեն բեմի վրան: ...

Հ. Կ. Տ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԵՅԵԱՆԸ

Ի Բ Ե Ի առիւծ մը յոգնած
 Անապատին մէջ բազմէր՝
 Հարիւրդունեան թեքէն խաղաղ կը նիրհէ.
 Լեռ մ'իրեն բարձ է եղած.
 Նեղոսը զինք կ'օրօրէ.
 Իր մարմարեայ պալատներ՝ շիրմի փոխած է Գիշեր:

Ոչ մէկ հեծեալ, ոչ մին ոսպմի կառքերէն.
 Սրինգներ անգամ, անոյշ կիթառք՝ արջունեաց մէջ լըռեր են.
 Անկոխ կը մնան հարիւր սեմեր պրլլընձեայ,
 Ուսկից հսնձքերն Ասիոյ, գանձերն ազգաց համօրէն,
 Ուսկից անոնց աստուածք անդամ իրբեւ գերի անցեր են:

Օրէնլսգիրը՝ մինակ՝ պալատին վրայ կը ճեմի.
 Իր ոտքին շուրջ նիրհող քաղաքն՝ հեռուն բուրգերն են վաղմի.
 Գըլխուն վերեւ կախուած աստղեր լուսաշող՝
 Իր մատռամներն են կարծես՝ անհունին մէջ թափառող:

Արծի մ'այնքան չի գինոջեար, երբ զինք պատուած կը տեսնէ
 Բարձրութենէ մ'անդորրաւէտ, ուր ո՛չ մէկ թեւ հասեր է,
 Այնքան չուրի առաքաստ մ'ովկիանին մէջ հոգմայած՝
 Ինչպէս հոգին իր մարգարէ՝ ապաղային մէջ նետաւած:

Օրէ՛նք զընել. ինչ վըռեմ փառք. յաւէժացումն է կամքին.
 Ինչպէս երկինքը՝ հոգւոյն, ինչպէս է գիրքը՝ մըտքին.
 Անհատին կամքն է ան, եղած՝ կամք ապագայ դարերուն.
 Է շարեւ իր հրամանով՝ անոյ ձեռքերը հեռուն . . . :

Անհերքելի զահն է ան, որ իր ըստուերը բազմած՝
Թագաւոր սերունդներու և դատաւորն է ազգաց.
Վարձքն է ան՝ գիւցազներու, պատիժն է ան՝ սնիրին.
Աստուածութեան իրաւունքն է, որ կը շնորհուի մահացաւին:

Մերժ կը տենչայ փրչրել զաշխարհ, կրկին ձուլել մարդկութիւն.
Պալատներն իջեցնելով՝ Հիւղեր շինել լաւագոյն.
Թըշուտուածեան հեղինակաց զէմ՝ վազել, տալ կոյ՝ անդու.
Եւ ջընջիւռ համար կրօնն՝ յետին անգամ զէնք տանուլ:

Ձի չին զօրեր սրբաւ ձայներն. արցունք աշխարհ չին փոխեր.
Ձայնը մրաքի կը խրդկեն ռազմի թմբուկն ու փողեր.
Խաղաղութեանդ համար անգամ պէտք է յաճախ զինուորիս.
Ձէնքն է եղած տեւական ճակատադիրն աշխարհիս:

Թափառական իր աչեր լուսնի շաղին հետ թըրթոտն
կը հանդիպին տաճարի մը մարմարեայ սիւներուն.
Յատակն անոր կը փայլփլի
Իբրեւ քարէ հայելի:

Այդ մահանին մէջ բազմեր է արդ կուճէ մի աստուած.
Ծաղկազարդ եզ մ'իր առջեւ, զոհն է՝ վաղուան պատրաստուած.
Վերջին գիշերն է իր կեանքին. դեռ ապրելու ծախառուս՝
Ինչ լաւ կը թուի խաւարն իրեն և ինչ տըխուր առաւօտ:

Ինչ. անըզգայ այն ցուրտ իրին, որ ձեն ունի լոկ մարդուն՝
Ձոհ պիտ' երթայ արտերու աշխատաւորն յոգնարդին.
Իր կեանքն արդէն զոհ մը չէ. իր մահն ալ նոյն պիտ' ըլլայ.
Քարի մ'համար էակ մ'ազնիւ՝ ցերբ արիւնով պիտի լայ:

Մերթկալից ամպի նրման — շողեայ սափոր անձրեւի —
Կատաղութեան արցունքներով՝ օրէնադրին ծոց կը լեցուի.
« Նախ քան մարդիկ, կը գսչէ, պէտք է որ դիքը փոխենք.
Երկրէս տուջ երկընքին՝ նոր բընակիչ բնօայենք »:

Մուրճը ձեռքին՝ վար կ'իջնայ, մահենին մէջ կը կանգնի.
Կըրկնակի նայուածքներով. — Կատաղութեան ու Գութի —
Կը յարձակի կուռքին վրայ,
Կը բաղկէ մուրճը գանկին.
Կարկուտի պէս կը տեղայ
Կուռքի տարափ տենդագին:
Մեքենաբար հարուածներ՝
Փրչրեն, թափեն զետնի վրայ,
Ուռքեր, աչքեր, բազուկներ,
Կուռքէն առաջ՝ իրեն գահ:
Կատաղութեամբ մոխիրէ

Կը պահանջէ ձեւ, բեկոր,
Որ, «հ, դեռ մանրը փըշրէ
Այն չար աստուած կորսկոր:

Յետոյ ծաղկազարդ եղին մօտ կ'երթայ.
Կը հանէ զայն զից պատուանդանին վրայ.
Կանգնած մեհնրի պատուհանին մօտ,
Մ'ուրճը ձեռքին մէջ, մինչեւ տառաւ,
Գլուխը լուսինն մէջ, և՛ ստքն՝ ըստուերի,
Արձանի նման անշարժ՝ կը խորհի ...:
Ահա առարան հընչէ զօրաց փող.
Մեհնան կը զիմէ արթնցած ամբոխ.
Յանկարծ կանգ կ'առնու, շրփոյթած ու լուռ:
Ո՛ր է կուտը նախկին. պատէ զինք սարսուռ.
Յետոյ սակայն իրազգած
Նոր կուտքին՝ ամբոխ կեցցէնքը տեղաց. —
Չոհն ալ՝ հուսկ ուրիմն՝ աստուած էր հղած ...:

Հ. Կ. Տ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՅԱՐԿԸ .

(ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԵՊԵՄԵՐ)

1896-1906

(Շարուն. և վերջ. տիւս թիւ 9. էջ 135)

Միհրանին դիմաց դուռը բացուեցաւ.
մութ էր ներսը, միայն խորը նուաղ լոյս
մը կը նշմարուէր: Աղջիկը հիւրին ձեռքէն
բռնելով՝ առաջնորդեց զինքը դէպ ի այդ
լոյսը: Ընդարձակ սենեակ մ'էր գետնա-
յարկին վրայ. որուն առաստաղին կոշտ
ու դուրս ցցուած գերանները ծուխէն սեւ-
ցած էին. մէկ կողմը միայն երկու պա-
տուհաններ կային, ուսկից գլուխ մը հա-
զիւ դուրս կը հանուէր, և անոնք ալ թղթով
զոցուած. և տանիքին վրայ երկու երդիք-
ներ, ուսկից մի քանի աստղեր ներս կը
նայէին: Մէկ կողմը օձախ մը կար, որուն
ծուխը ընտանիքի մը զոյուլեան ասպա-
ցոյցն է:

Միհրանը այդ սենեակին յառած աչքերը՝
օձախին կը մօտենար. բայց փոքրիկը իր

ձեռքը անոր կուրծքին դրաւ ու կեցուց
զինքը.

— Եղբայրս է, ըսաւ հեծկտալով:

Աղջիկը նայեցաւ Միհրան ու կրակին
լուսով իր ոտքերուն առջեւ կրցաւ նշմա-
րել երիտասարդ մը՝ գլուխը արիւնի մէջ,
և դանակի բազմաթիւ հարուածներ անոր
վրայ: Այդ տեսարանին առջեւ անզգայ մը
դարձաւ Միհրան և չկրցաւ հարցում մ'ը-
նել փոքրիկին. և անոր աչքերը չորցնելու
համար՝ չկրցաւ քանի մը մխիթարական
խօսք հանել բերնէն: Կարծեց որ երազին
մէջ Նիկոյին մարմինը գտած էր, բայց այն
սարսափեց որ զգաց՝ պէտք էր զինքը ար-
թնցնէր:

Մինչդեռ Միհրան մերթ մեռելին, մերթ
փոքրիկ աղջկան զթուլեան նայուածքներ
կ'ուղղէր համրացած ականջին երրորդի մը
հեւհեւալը հասաւ. հոն նայեցաւ՝ ուսկից
որ այդ ձայնը կու գար. թերաստուերին
մէջ ուրիշ տեսարան մը գտաւ, որ թշուա-
ռութեան խոր անդունդ մը կը ներկայա-
ցնէր:

— Ո՛վ է հոն. թոթովելով հարցուց Մի-
հրան փոքրիկին: